

شیوه اندیشیدن انتقادی و گریز از ساده‌انگاری

محمد رضا توکلی صابری

چگونه درباره چیزهای عجیب
بیندیشیم (اندیشیدن انتقادی برای
دوران جدید). تئودور شیک و
لونس ون. ترجمه رامین رامبد.
تهران: مازیار، ۱۳۸۸. ۴۰۸ ص.
۷۰۰۰۰ ریال.

در کارخانه‌ای که ره عقل و فضل نیست
فهم ضعیف رای فضولی چرا کند
(حافظ)

اکنون که ترجمه و نشر مهملات شبه

کتاب خدمتی به ملت پیشرفته صنعتی
ولی عقب مانده علمی ما خواهد کرد که
شدیداً نیازمند آن است.

مارتین گاردنر میان پیشرفت صنعتی
یک کشور و عقب‌ماندگی علمی جامعه
انسانی آن به خوبی تفاوت می‌گذارد.

کتاب شامل نه فصل است. فصل اول
به توضیح پدیده‌هایی می‌پردازد که آن‌ها
را عجیب و غریب و غیرطبیعی می‌یابیم.
در این فصل به توضیح این پدیده‌های
فراطبیعی و نمونه‌هایی مانند بشقاب-
پرنده و ادراک فراحسی می‌پردازد.

در فصل دوم تفاوت امکان منطقی و

امکان فیزیکی را شرح می‌دهد و این که چگونه درک تفاوت این دو
امکان به فهم و یا توضیح پدیده‌های ممکن و ناممکن کمک می‌کند.
در فصل سوم به جست و جوی حقیقت در تجربه و دریافت‌های
شخصی پرداخته و توضیح می‌دهد که هر چیزی واقعی به نظر برسد
دلیلی بر بودن آن نیست. در این مورد مثال‌هایی از فون دانیکن،
بشقاب پرنده، پاگنده، و غول لاخ نس می‌زند.

فصل چهارم به بحث نسبیّت باوری، حقیقت، و واقعیت پرداخته و
دیدگاه‌های پست مدرنیستی را که هرکدام از ما واقعیت خودمان را
می‌آفرینیم با مثال‌های شیوایی رد می‌کند و نیرنگ سوکال را که طی
آن با شوخی خود مهمل گویی پست مدرنیست‌ها را آشکار ساخت
توضیح می‌دهد.

عنوان فصل پنجم «دانش، باور و مدرک» است و در آن به فرآیند
شک علمی و حصول معرفت بر مبنای شواهد و مدارک علمی و تفاوت
آن با باور می‌پردازد.

فصل ششم که در مورد اندیشیدن انتقادی بر پایه فرمول‌بندی و
ارزیابی برهان است به توضیح برهان‌های مختلف، مانند برهان
استقرایی، استنتاجی و انواع مغالطه‌ها اختصاص دارد.

فصل هفتم به علم، شبه‌علم، روش‌شناسی علمی، و تکنولوژی

علمی، ضد علمی و پست مدرنیستی از زبان‌های غربی در ایران
شدت گرفته است و روز بروز خرافات غربی، به ویژه امریکایی، به
عنوان موضوعات «شیک»، «داغ» و پدیده‌هایی واقعی و وری
دسترس توضیح علمی و عقلانی منتشر می‌شود، چاپ این کتاب
امیدوارکننده است. تئودور شیک در این کتاب به طیف وسیعی از
مطالب شبه علمی، ادعاهای غیرعادی و طبیعی، و خرافات مدرن
کشورهای اروپایی و امریکایی می‌پردازد و با شیوه‌ای مستدل
روش‌های منطقی و عقلانی ارزیابی این پدیده‌ها را به خواننده
آموزش می‌دهد. مرحوم مارتین گاردنر ریاضی‌دان و نویسنده علمی
(۲۰۱۰-۱۹۱۴) که خود بیش از پنج دهه در مبارزه با خرافات و نشر
اندیشه علمی در امریکا تلاش کرد، در مقدمه کتاب می‌نویسد:
«گاه‌گاهی ناشری دلبر، که بیش از سود به فکر روشنگری مردم است،
کتابی درباره ارزیابی صادقانه شبه‌علم و پارا نرمال عرضه می‌کند.
کارهایی از این گونه که فعلاً منتشر می‌شوند، انگشت شمارند. هرگاه
چنین کتابی در می‌آید مایه بسی خوشحالی است، و به دلایلی چند،
چگونه درباره چیزهای عجیب بیندیشیم از بیشتر کتاب‌های
طراحی شده برای آموزش چگونگی تمییز دادن علم خوب از بد،
سرآمدتر است... به یقین می‌توانیم بگوییم که تا همین حد هم این

سفر در زمان

آشنایی با برخی از مفاهیم فیزیک نوین و
شناخت جهان

جان و مری گریبین

ترجمه

دکتر محمدرضا غفاری

چاپ اول. ۱۶۸ ص. مصور. ۳۰۰۰ تومان

جهان به کجا می رود؟

دکتر علی افضل صمدی

چاپ اول. ۱۸۰ ص. مصور. ۳۲۰۰ تومان

از بی نهایت بزرگ تا بی نهایت کوچک

دکتر علی افضل صمدی

چاپ دوم. ۱۹۶ ص. مصور (رنگی). ۴۰۰۰ تومان

انرژی اتمی

شکست یا پیوست اتمها، نیروگاههای اتمی،
سوخت اتمی و غنی سازی، زیباله های اتمی و آثار
زیست محیطی مواد پرتوزا

دکتر علی افضل صمدی

چاپ سوم. ۱۹۶ ص. مصور. ۳۰۰۰ تومان

مراکز پخش:

پخش گزیده ۶۶۴۰۰۹۸۷

پخش پیام امروز ۶۶۴۹۱۸۸۷

پخش سرزمین ۶۶۹۶۷۰۰۷

پرداخته و با ذکر مثال هایی، تفاوت های آن ها را نشان می دهد. در این فصل سادگی و قدرت پیشگویی علم و ناتوانی شبه علم به خوبی توضیح داده شده است. از جمله این که چرا فراروان شناسی، ادراک فراحسی، تله پاتی و هیپنوتیزم شبه علم اند.

تمامی فصل هشتم به مسائل پزشکی پرداخته است. در این فصل با روش های پژوهش پزشکی، اثر دارونما، و شیوه هایی که شایدان برای کسب درآمد به کار می گیرند آشنا می شویم. این فصل به ویژه برای خوانندگان ایرانی که کتاب ها و منابع محدودی در این زمینه در دسترس دارند اهمیت بسیاری دارد. شیوه های نقد و بررسی روش های کهنه و غیر علمی پزشکی مانند عنیبه شناسی، طب سوزنی، هومیوپاتی به کار نقد علمی سایر روش های شبه علمی رایج در ایران مانند فرادمانی، انرژی درمانی و آب درمانی نیز می خورد. فصل نهم درباره مطالعات موردی در قلمرو شگفت آوری است و طی آن خواننده را با روش های برخورد و نقد یک ادعای غیر علمی و عجیب و غریب آموزش می دهد. با این روش ارزش هومیوپاتی، آب یابی با عصاره، آدم ربایی های بشقاب پرنده، احتمال ایجاد نقوش نازکا توسط فضانوردان فرازمینی، حادثه رازول، ارتباط با مردگان، تجربیات نزدیک به مرگ، سوختن خود به خودی انسان، و وجود اشباح مورد بررسی قرار گرفته است.

برخی هجویات شکل عقلانی به خود می گیرند و افشای آن ها مشکل تر است. تئودور شیک بیشتر به این «چرندیات عقلانی» پرداخته است و سه قاعده ساده فیلسوف انگلیسی برتراند راسل را برای نقد و رد این آن ها یادآوری می کند. این سه قاعده عبارت اند از:
۱. هنگامی که خبرگان هم نظرند، نظر مخالف نمی تواند به عنوان قطعی پذیرفته شود.
۲. هنگامی که آنان ناهم نظرند، ناخبره نمی تواند هیچ نظری را قطعی به شمار آورد.
۳. هنگامی که آنان، همگی بر این باورند که مبنای کافی برای وجود نظری مثبت در میان نیست، فرد عادی می تواند به سهولت قضاوت را کنار بگذارد.

برتراند راسل می افزاید: «این پیشنهادها ظاهراً بی زیان اند، ولی اگر پذیرفته شوند زندگی بشر را صد درصد زیر و رو خواهند کرد». مطمئن هستیم هر خواننده ایرانی با خواندن این کتاب نه تنها دیدگاه دیگری از حوادث و پدیده های علمی پیدا خواهد کرد، بلکه نگرش او به پدیده های روزمره زندگی نیز عوض خواهد شد.

کتاب با حروف چینی مناسب و صفحه آرایبی مطلوب منتشر شده است و در حاشیه کتاب نکات ظریفی از دانشمندان و فلاسفه مشهور مانند ارسطو، اسپینوزا، برتراند راسل، نیوتون، دکارت، ایزاک نیوتم، و بسیاری دیگر نقل شده و نیز در کادرهای خارج از متن اطلاعات جالبی ارائه می دهد. پرسش ها و پاسخ ها و آزمون های پایان کتاب به درک مفاهیم آموزشی در هر فصل کمک فراوانی می کند.

این کتاب که تفکر انتقادی و علمی و شک منطقی را آموزش می دهد، می تواند به عنوان یک کتاب آموزشی برای دانشجویان رشته های علوم تجربی، فلسفه و منطق تدریس شود.